

نشست از سلسله نشستهای
مرکز پژوهشی میراث مکتوب

۶۶

سخنران امام و نهج البلاغه
در متون نظم و نثر فارسی

شصست و ششمین نشست از سلسله نشستهای مرکز پژوهشی میراث مکتوب، روز دوشنبه ۱۳۸۷/۶/۲۵ با موضوع «سخنران امام علی و نهج البلاغه در متون نظم و نثر فارسی» با سخنرانی دکتر محمود عابدی در محل مرکز برگزار شد.

در ابتدای این نشست، اکبر ایرانی، رئیس مرکز، گفت: ماه مبارک رمضان، ماه نزول قرآن و تجلی آیات الهی است و یکی از وجوه اعجاز قرآن، اعجاز بیانی، بلاغی و موسیقایی الفاظ آن است و در آیات زیادی از قرآن به این مطلب اشاره شده است که کسی نتوانسته است و نمی تواند مانند قرآن آیه ای را بیاورد. وی به آیاتی از قرآن در این زمینه اشاره کرد. و گفت: بیشترین تأثیرپذیری عرب از قرآن به بُعد موسیقایی بودن این کتاب آسمانی بازمی گردد، و این موسیقی چنان در روح آدمی اثرگذار است که نتوانسته در شعر و ادبیات وارد شده و آن را جاودانه کند همانطور که می بینیم شاعرانی چون حافظ، مولوی، عطار به دلیل استفاده از مفاهیم قرآنی و تأثیرپذیری آن در آثارشان موفق بوده اند. حافظ می گوید:

ندیدم خوشتر از شعر تو حافظ

به قرآن که اندر سینه داری

ایرانی در پایان به این مطلب اشاره داشت که: دغدغه همیشگی مرکز پژوهشی میراث مکتوب این است که بتوانیم با کاوش از لابه لای متون به اندیشه مؤلفان پی برده و بفهمیم که اندیشه های قدسی و الهی چه تأثیری در متون داشته و این مسئله ای است که گفتار امروز این نشست به آن اختصاص دارد.

سپس دکتر محمود عابدی به بررسی تأثیر سخنان امام علی (ع)، در متون نظم و نثر پرداخت. وی ابتدا گفت: ادبیات فارسی ما در نظم و نثر فارسی سه دوره متفاوت را پشت سر گذاشته، دوره اول قبل از حمله مغول است که خراسان کانون زبان و ادبیات فارسی بود، که از آغاز حضور اسلام در همه مراکز فرهنگی کار خود را با قرآن و معارف اسلامی پیوند داده بود، و متون دینی از جمله قرآن و احادیث در معنای نظم و نثر حضور زیادی داشت، هرچند در آشکار سخت یاب بود. او در ادامه گفت: در شعر شاعران دوره اول ادب

شرعی وجود نداشت و معارف دینی و قرآنی در ذهنشان رسوخ نکرده بود.

عابدی گفت: باید این نکته را در نظر داشت که هرچه معارف دینی در شعر بیشتر رسوخ یابد، شعر پربارتر می‌شود. در شعر شاعرانی چون حافظ، مولوی و عطار معارف دینی و قرآنی حضور پررنگ‌تری دارند. همچنین شعر شاعرانی چون کسایی، ناصر خسرو و سنایی برآمده از فرهنگ اسلامی است و تأثیر سخنان امام علی (ع) از سنایی به بعد است و در واقع سنایی تنها مادحی است که در اشعارش به سخنان امام علی (ع) اشاره داشته است. عابدی ضمن اشاره به این مطلب که آدمی همواره به کلامی استشهد می‌کند که آن را با تمام وجود باور داشته است، به کتب و قرائنی اشاره کرد که در آنها نشان از کلام امام علی (ع) است. او سابقه این موضوع را بیشتر در قرن ششم دانست. در دوره اول ادبیات فارسی با توجه به

اینکه اکثر ادیبان از اهل تسنن بودند، با این حال سخنان امام علی (ع) در آثارشان مشهود است و این به قول ابن ابی‌الحدید به دلیل این است که هیچ‌کس در فصاحت و بلاغت با علی (ع) قابل سنجش نیست.

وی اذعان کرد: در شعر فارسی سخن نعت علی (ع) بسیار زیاد است. به خصوص در اشعار سنایی که سخنانش دائرةالمعارف اسلامی است، او در کتاب حدیقه‌الحقیقه و شریعة‌الطریقه در وصف امیر مومنان (ع) می‌گوید:

سرّ قرآن بخواند بوده به دل

علم دو جهان ورا شده حاصل

به فصاحت چو او سخن گفتی

مستمع ز آن حدیث، در سستی

باید گفت سنایی برترین شاعری است که در نعت کسی این چنین شعر می‌سراید. و تجلی معارف دینی را می‌توان در آثارش به خوبی دید.

وی گفت: دستورالنظارة محمودبن محمد اصفهانی اولین کتابی که در آن اسم نهج‌البلاغه آمده است. همچنین شیخ روزبهان بقلی شیرازی نیز در شرح شطحیات خود از خطبة شقشقیه نام برده است و این مطلب نشانگر آن است که نهج‌البلاغه آن زمان در حوزه فارس حضوری پررنگ داشته است.

وی در پایان ضمن بیان شواهدی به کشف‌الاسرار میدی، کیمیای سعادت غزالی و احیای علوم دین و آثار عین‌القضات همدانی اشاره داشت که بیشترین اثر سخنان امام علی (ع) را می‌توان در آنها دید.

